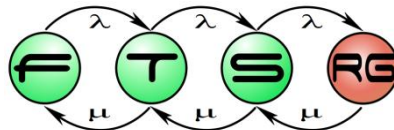

Kommunikációs middleware, stream processing

Szolgáltatásintegráció 2014.

Kérdések

- Hogyan kommunikálhat két alkalmazás?
  - Szinkron és aszinkron megoldások
  - Ilyet én is tudok írni. Sőt, jobbat is!
- Melyik megoldás hogyan működik?
  - Melyik mire jó?
  - Mi a különbség?
  - Hol találni ilyet?
- Aszinkron megoldások olcsón?

Middleware

- Hol van az a középben?
  - Operációs rendszer felett, alkalmazás alatt
  - Alkalmazásokból „alászálló” funkciók
    - néha tovább az OS-be
- Mit csinálnak?
  - Kommunikáció, HA, UI, skálázás, grafika, játék,
  - A továbbiakban itt mindig kommunikációs MW
- Minek?
  - Alkalmazás integráció, szolgáltatás integráció
  - Komponensközi kommunikáció

Preklasszikus middleware fajták

- Adatcsere az alkalmazások között, ahogy lehet
  - Fájl átvitel
  - Adatbázisok
  - Elektronikus levelezés
  - Weboldalak
  - Sockets, Pipes
  - Házilagos megoldások
    - alkalmazásokból kiemelve

Korszerű middleware technikák

- Házilagos megoldások
  - Házon belüli fejlesztés házon belüli igényekhez
- Távoli eljáráshívás (RPC, ORB) - 1988
  - Szinkron elosztott alkalmazásokhoz
- Üzenetsorok (MQ) -1994
  - Üzenet alapú, nagy megbízhatóságú komm.-hoz
- Publish-Subscribe (P/S) -1998
  - Üzenet alapú, valós idejű kommunikációhoz
- Egyéb aszinkron technikák
  - Üzenet alapú, olcsóbb
  - Rövid érvényességű információhoz

Middleware-ek feladatai

- Kliens-szerver kapcsolat (tág értelemben)
  - Komponensközi kapcsolat, hívások/üzenetek
- Platformfüggetlenség (HW-től és OS-től)
- Hálózatfüggetlenség (hálózati protokolltól is)
- Publikus API (Mennyire publikus?)
- Nyelvfüggetlenség (programozási nyelvtől)
- Adattárolás függetlenség
  - Adatbázis rendszerektől
  - Üzenettárolásnál, jogosultságoknál, címeknél is
- Egységes alkalmazásfejlesztői platform

Extra MW feladatok 1.

- Közös felhasználó azonosítás
  - Egységes felhasználói jogosultságok
  - Egyszeri belépés (single sign on) (különböznek!)
- Tranzakció azonosítás (összetartozó üzenetek)
- Biztonság
  - Titkosított adat- és vezérlési forgalom
  - Komm. titkosítása + üzenetek titkosítása
- Elhelyezkedés-függetlenség
  - Hol fut a másik?
  - Ha „mozog” a másik

Extra MW feladatok 2.

- Adatbázis-orientált szolgáltatások
  - Elosztott lekérdezések/beillesztések/törlések
  - RDBMS szolgáltatások
- Alkalmazás-orientált szolgáltatások
  - Bármilyen, ami ott éppen kell
  - Pl. atomi tranzakciók, óra szinkron, ...
- Menedzsment szolgáltatások
  - MW felügyelete (SNMP, Unicenter, Tivoli, ... ágens)
  - Konfigurációs eszközök
- ... és még sokan mások

Korszerű middleware technikák

- Házilag megoldások
- Távoli eljáráshívás (RPC, ORB)
- Üzenetsorok (MQ)
- Publish-Subscribe (P/S)
- Egyéb aszinkron technikák

Házilagos MW megoldások

- Zöld mezős, házon belüli megoldások
  - Házon belüli célokra (fejlesztendő alkalmazás(család)hoz)
- Fejleszteni kell hozzá
  - Mindenféle fejlesztő és tesztelő eszköz
  - Saját hálózati protokoll
  - Saját API, belső működés, technológiák
- Szakember igény
  - Rendszermérnök, programozó, tesztelő
  - Hálózati mérnök, hálózati adminisztrátor
  - Projekt menedzser

Házilagos MW megoldások

- A várható igények felmérése (rendszerfejlesztők)
- Meghozandó fejlesztői döntések
  - Kommunikáció (szinkron, aszinkron)
  - Hálózat (TCP, UDP, IPX, ...)
  - Információáramlás (üzenetek/hívások, egyirányú/kétirányú, 1-to-1/1-to-n/n-to-n)
  - Technológiák (C, C++, Java, C#, XML, címzés, ...)
  - Teljesítmény (sávszélesség, késleltetés, kliensek száma, üzenetek száma, ...)
  - Megbízhatóság, biztonság, ...

Házilagos MW megoldások

□ Előnyök

- Jobb testre szabhatóság, kritikus paraméterei jobbak lehetnek
- Extrém körülmények között megoldást nyújt

□ Hátrányok

- Fejlesztés költsége, ideje, szakember igénye
- Folyamatos karbantartás és fejlesztés
- Támogatás később is csak házon belülről
  - cég erős függése alkalmazottaitól, kivéve ha
→ nyílt forráskódú projekt (ld. Később)

Házilagos MW megoldások

- Tipikus alkalmazási területek
  - Valós idejű komm. speciális igényekkel
    - pl. idővezérelt Ethernet
  - Speciális hálózati protokollok felett
    - kevésbé támogatott technológiákhoz
  - Örökölt, kritikus, nehezen integrálható alkalmazásokhoz
    - ha már a kereskedelmi MW házilagos adaptere sem megoldás
- „Csináld magad!”

Korszerű middleware technikák

- Házilagos megoldások
- Távoli eljáráshívás (RPC, ORB)
- Üzenetsorok (MQ)
- Publish-Subscribe (P/S)
- Egyéb aszinkron technikák

Két rokon middleware technika

- RPC (Remote Procedure Call)
  - Tradicionális progr. techn. mintájára
  - Szabványos eljáráshívás szerint
- ORB (Object Request Broker)
  - OO technológia mintájára
  - Metódushívás „kiterjesztése”
- Mindkettő
  - Request/reply szinkron kommunikáció
  - Hely és platform transzparens
    - interoperabilitás (gép, nyelv, OS között)
    - heterogén elosztott rendszerek
    - skálázhatóság (egy → több gép, kis → nagy gép)

RPC/ORB

□ Feladatai

- Hívás elkapása, hívott fél megkeresése
- Paraméterek átvitele
- Szerver eljárásának/metódusának meghívása
- Eredmény visszajuttatása (vezérlés visszaadása)

□ Technológiák

- RPC: régi, tisztán nem fordul elő már
- ORB: különböző technológiák
  - CORBA (OMG szabvány)
  - DCOM (eredetileg Windows alá)
  - RMI (csak Java alá)

RPC/ORB

□ Előnyök

- Szabványos technológiák elosztott rendszerekhez
- Alkalmazások központosítható menedzselése
- Tipikusan objektum-orientált megközelítés
- Hagyományos alkalmazások „webesíthetőek”

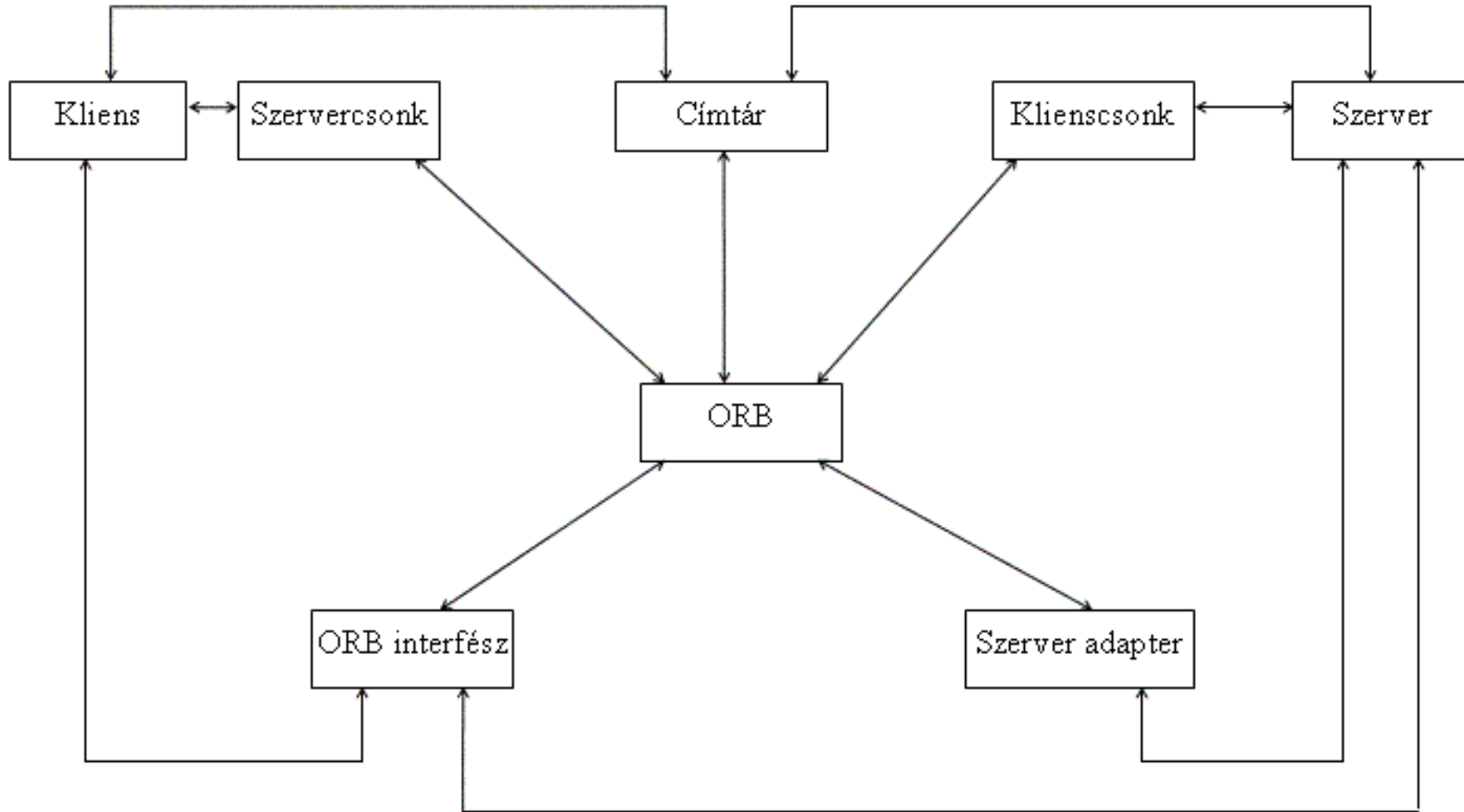
□ Hátrányok

- Igazán nagyra rosszul skálázódik
- Gyakran szakértőt igénylő architektúrák
- Inkompatibilis ORB implementációk
- Nehéz hibakeresés és adminisztráció

RPC/ORB

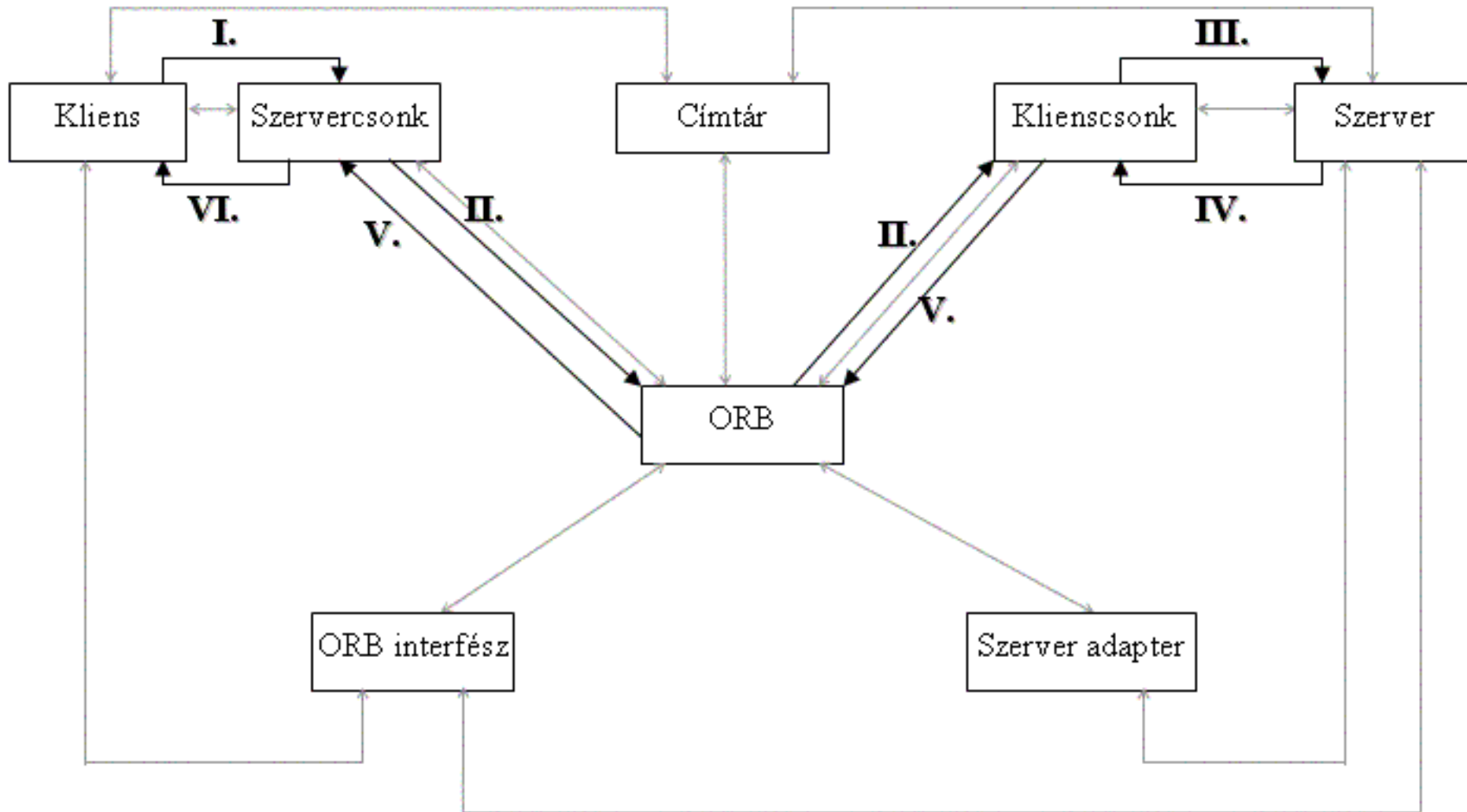
- Tipikus alkalmazási területek
  - Help desk alkalmazások
  - Számla lekérdező rendszer
  - Hagyományos szerverek webes felülete

- Jellemző: A kliens ügyis kénytelen megvárni

Általános ORB architektúra

Szabó Péter: Távoli eljárásívás alapú middleware rendszerek modellezése
(Diplomaterv, BME MIT, 2003)

Általános ORB kommunikáció

Szabó Péter: Távoli eljárás hívás alapú middleware rendszerek modellezése
(Diplomatervezés, BME MIT, 2003)

Korszerű middleware technikák

- Házilagos megoldások
- Távoli eljáráshívás (RPC, ORB)
- Üzenetsorok (MQ)
- Publish-Subscribe (P/S)
- Egyéb aszinkron technikák

Üzenetsorok

□ Jellemzők

- Üzenet-orientált, aszinkron
- Inkább csak „... az egynek” kommunikáció
- Laza csatolás
  - nincs közvetlen kapcsolat
  - nem szinkronizálódnak
  - nem fogják vissza, nem rántják le egymást
- Nagy megbízhatóságú → nem gyors

□ Alapfogalmak

- Üzenetek: átküldeni szánt információ adag (msg.)
- Sorok: üzenetek elosztói, tárolói (queues)

Sorok feladatai

- Üzenetek fogadása a küldőtől
  - Aszinkronitás (vezérlés visszaadása a lehető leghamarabb)
  - Tárolás, míg címzett át nem veszi
- Postafiók rendszerű működés
  - Címzett változhat, ha a postafiók marad
- Üzenet nem veszhet el, amíg a sor él
  - Alkalmazásokat, MW-t futtató gépek leállása
- Üzenetek transzformációja
  - Interpretálhat, konvertálhat
  - Csak egyszerűbb átalakításokra van idő, kapacitás

QoS

- Garanciák (külön be kell állítani, ha lehet)
  - üzenet nem veszhet
  - üzenet nem duplikálódhat
  - sorrend nem cserélődhet fel
- Szintek (másik megközelítés)
  - 0 – „best effort”
  - 1 – kézbesítés legalább egyszer
  - 2 – kézbesítés pontosan egyszer

Üzenetsorok

- Előnyök
  - Nagy megbízhatóságú hálózati kommunikáció
  - Mobil (off-line) partnerek kommunikációja
  - Új és hagyományos rendszerek laza csatolása
- Hátrányok
  - Nehézkes inicializálás és adminisztráció
  - Lassú, ha a sor hosszú
  - „Sok soknak” komm. nehezen megvalósítható

Üzenetsorok

- Tipikus alkalmazási területek
  - Webes megrendelés felvétel
    - feldolgozás hagyományos alkalmazásokkal a háttérben, lassan, az ügyfelet elengedve
  - Ügynöki kiszolgáló rendszer
    - ügynökök off-line szakaszainak tolerálása
  - Tranzakciós rendszer felhasználói felülete
    - Felület omlása ne vigye magával a tranzakciót

Korszerű middleware technikák

- Házilagos megoldások
- Távoli eljáráshívás (RPC, ORB)
- Üzenetsorok (MQ)
- Publish-Subscribe (P/S)
- Egyéb aszinkron technikák

□ Jellemzők

- Üzenet-orientált, aszinkron
- Jó „... a soknak” kommunikáció
- Laza csatolás (mint az MQ-nál)
- Rugalmas komm. vegyes hálózati környezetben
- Terjesztő transzformálhatja az üzeneteket

□ Alapfogalmak

- Üzenetek: átküldeni szánt információ adag (msg.)
- Terjesztő: fogadó és elosztó hálózat
(publishing service, publishing network)
- Előfizetők: terjesztőnél regisztrált címzettek
(subscribers)

Terjesztő feladatai

- Üzenetek fogadása a küldőtől
  - Aszinkronitás (vezérlés visszaadása a lehető leghamarabb)
  - Címzettek azonosítása, útvonalválasztás
- Üzenetszórás a regisztrált címzettek felé
  - Terjesztő hálózat optimális kihasználása
- Regisztrációs lista folyamatos, központosított karbantartása
- Feliratkozási rendszerek (alap típusok)
  - Kategória alapú
  - Kulcsszavas
  - Mintaillesztős

- Előnyök
  - Komm. folyamatosan változó partnerekkel
  - Jól skálázódó „... soknak” kommunikáció
  - Időre érzékeny hagyományos rendszerek összekötése
- Hátrányok
  - Nehezen tranzakciósítható
  - Nehézkes üzemeltetés és hibakeresés
  - Robusztus, teljesítőképes hálózat kell alá

- Tipikus alkalmazási területek
  - Valós idejű árverező és tőzsdei rendszerek
    - bárki bármikor bármire fel-/leiratkozhat
    - bármelyik tag küldhet
  - Időjárás-jelentő rendszer
    - hírügynökségek feliratkoznak (terület, esemény)
    - jelentések folyamatosan mennek ki
    - jelentés készítése és előfizetés kezelése szétválik
  - Szolgáltatás-orientált rendszerek
    - „Nem tudom, kinek a dolga, de valaki csinálja meg”
    - bizonyos funkciókra mindig van előfizető
  - Hálózati riasztórendszer
    - hálózat gépei be-/kikapcsoláskor fel-/leiratkoznak

Korszerű middleware technikák

- Házilagos megoldások
- Távoli eljáráshívás (RPC, ORB)
- Üzenetsorok (MQ)
- Publish-Subscribe (P/S)
- **Egyéb aszinkron technikák**

Egyéb aszinkron megoldások

- Aszinkron kommunikáció sokszor hasznos
- MQ és P/S infrastruktúrája költséges
  - Időben és pénzben is
- Sokszor nem a nagy megbízhatóság a lényeg
- Sokszor fix, ismert a címzett

- Fire and forget (FF)
- Ajánlott üzenetek (Sync with server)
- Lekérdezés (Polling)
- Visszahívás (Call back)

Fire and forget

- Szerver nem ad visszatérési értéket
  - Pl. egyoldalú értesítések mennek
- Hibaüzenetek sincsenek
  - Pl. megismételt üzenet már nem lenne aktuális (külvilág nem állítható meg, pörgethető vissza)
- Üzenetvesztés elfogadható
  - Pl. nem kritikus a szolgáltatás vagy „úgyis csak frissen jó”
- Példák:
  - Loggolás
  - Model – View – Controller

Fire and forget

- Megoldás
  - Lokális csonkkal szinkron kommunikáció
  - Csonk üzen távolra, de nem blokkol
    - új szálon fut,
vagy nem blokkoló kommunikációt használ

Ajánlott üzenetek

- Szerver nem ad visszatérési értéket
  - Pl. egyoldalú értesítések mennek
- Hibaüzenetek sincsenek, de visszaigazolás kell
  - Feldolgozás előtt, csak a kézbesítésről
- Megoldás:
  - Kliens oldali csomópont visszaigazolásig blokkol
  - Hálózati hibát detektál, szerver oldalit alig
  - Szerver oldali csomópont nem a feldolgozás szálán fut

Lekérdezés

- Aszinkron kommunikáció, de kell az eredmény
  - De nem kell azonnal
  - Szerverrel párhuzamosan dolgozó kliens
    - pl. a kért ID generálása közben a kliens létrehoz, konfigurál, kitölt (amit ID nélkül is lehet)

- Megoldás:
  1. Kliens oldali csomópont pollozza a szerveret
    - kliens blokkolva, aszinkron ez?
  2. Kliens oldali csomópont blokkolva, kliens dolgozhat
    - kliens pollozza a csomópont egy szálát

- Hosszú pollozás → drága; rövid → szinkron jobb

Visszahívás

- Aszinkron kommunikáció, de kell az eredmény
  - Amikor pollozni hosszú lenne
- Megoldás:
  - Kliens oldali csonk blokkolt szála az eredménnyel visszahívja a klienst
    - kliens call-back interfésze? ennek címe?
  - Több szálas kliens kell
    - nem transzparens módszer

Technológiák

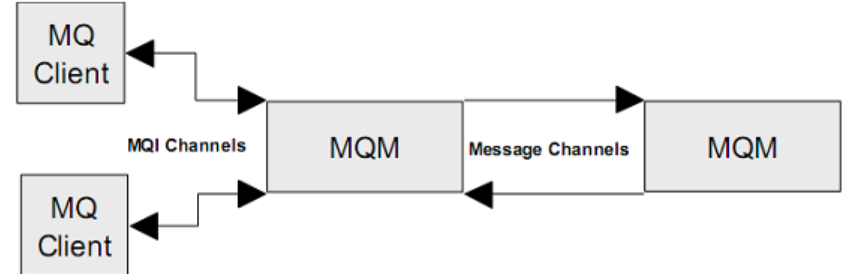
Message Queuing (MQ)

- Queue manager

- Üzenetsorok kezelése

- Lokális és távoli alkalmazások közötti kommunikáció

- Banki, biztosítói, stb. rendszerekben elterjedt
- Tipikusan elfedik (pl. Message Broker)
- IBM Websphere MQ, Apache ActiveMQ, JBoss Messaging, RabbitMQ (Erlang)
- Szinkron/aszinkron kommunikáció
- Üzenetek perzisztens tárolása
- API több nyelvhez (C, C++, Java, COBOL)

MQSeries Primer: <http://www.redbooks.ibm.com/redpapers/pdfs/redp0021.pdf>

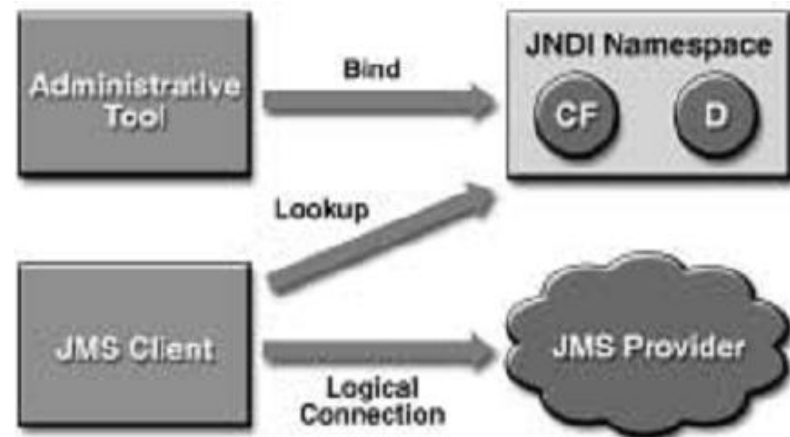

MQ folytatás

- Üzenetek típusa többnyire programozón múlik
  - Stream, text, byte, map...
  - Nincs garantált „típushelyesség”
- Sorok (PTP) és „témák” (P/S) támogatása
- Célszerűen a kommunikációs kód leválasztandó
- MQ lehet átviteli közeg pl. webszolgáltatásokhoz
- Gyártóspecifikus megoldások...

Java Message Service (JMS)

- Java API üzenetküldéshez
- Adminisztráció: JMX
  - JNDI névtér
  - ConnectionFactory, Destination
- Java EE szabvány része
  - Kötelezően implementálandó alk. szerver oldalon
- Üzenetsor/téma („durable subscription”)
- Java EE: message-driven bean
- WS-* alatt...
- TIBCO, JBoss, IBM, Oracle, Fiorano....

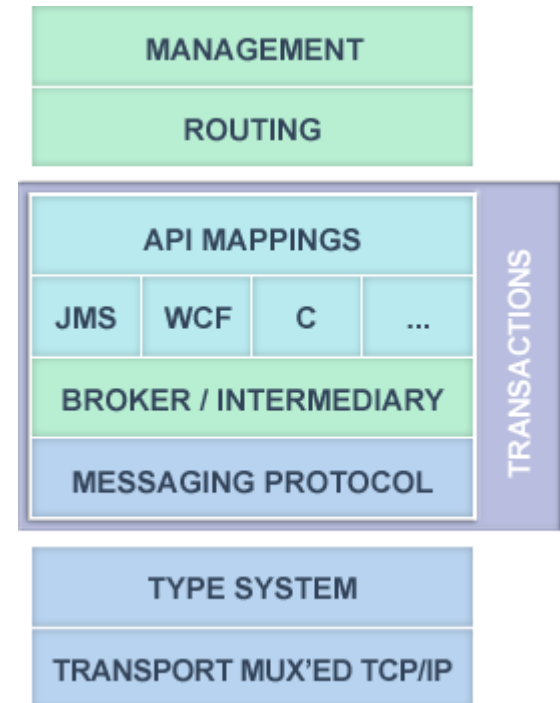
Java™ Message Service API Tutorial
by Kim Haase, Sun 2002

MQTT

- MQ Telemetry Transport
  - Várhatóan OASIS szabvány lesz
  - Eclipse támogatás (Paho)
- Kis protokoll overhead (2 byte), kis sáv szélesség
  - At-most once, at-least once, exactly once
- Gyors átvitel, megbízhatatlan hálózatra készítve
  - Max. 256 MB üzenet, TCP/IP fölött
  - Az üzenet tartalmáról nincs információ
- Szenzorok, mobil eszközök, stb.
  - MQTT-S(N): ZigBee (nem TCP/IP)
- Facebook (pl. mobil szinkronizáció)

AMQP

- Advanced Message Queuing Protocol
- Bináris szintű protokoll
  - Red Hat, Microsoft, VMWare...
  - Bank of America, JPMorgan...
- Nagy üzenetmennyiség kezelése
  - Prioritások az állapotjelzéseknek
  - Perzisztencia, biztonság, ...
- API mapping
  - JMS, WCF, Python...
  - Saját üzenetkódolás/XML/JSON

<http://www.amqp.org/product/architecture>

STOMP

- Simple Text Oriented Messaging Pr.
- Scriptnyelvek igényeihez fejlesztve
  - Ruby, Python, Perl, ...
  - HTTP fölött
  - Nincs közös üzenetküldési szemantika
  - Nyugtázás, tranzakcionalitás
  - Session kezelés
  - Header: kulcs-érték párok

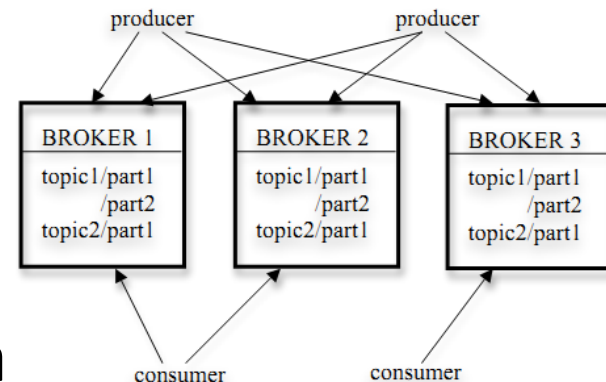
<http://blogs.vmware.com/vfabric/2013/02/choosing-your-messaging-protocol-amqp-mqtt-or-stomp.html>

<http://stomp.github.io/index.html>

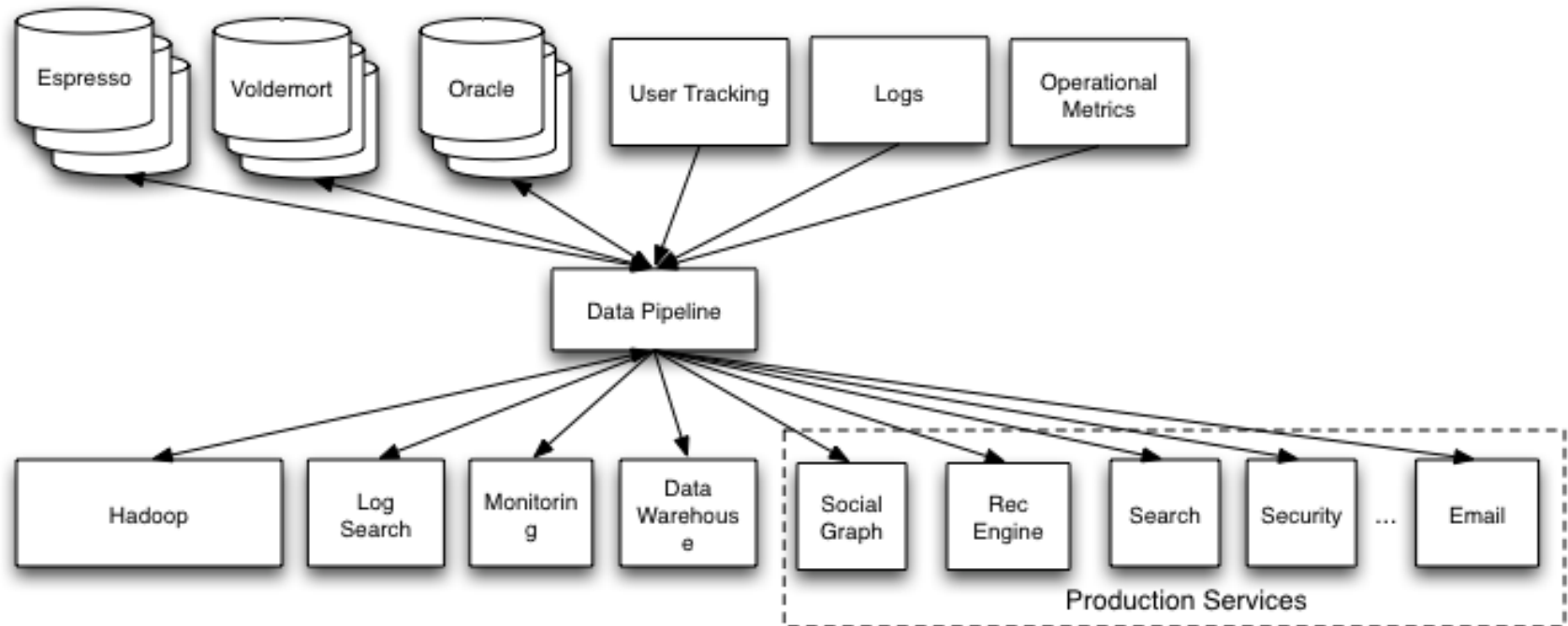
Apache Kafka

- Nyílt forráskódú P/S protokoll (2011)
- Eredetileg logfeldolgozásra
  - (LinkedIn)
- Elosztott architektúra
- Állapot a fogadó oldalán karbantartva
- Tipikusan at-least-once szemantika
- Hatékony üzenetfeldolgozás (pl. Storm, Hadoop...)

<http://research.microsoft.com/en-us/um/people/srikanth/netdb11/netdb11papers/netdb11-final12.pdf>

Kafka példa (LinkedIn)

<http://www.slideshare.net/chriscurtin/ajug-march-2013-kafka>

Legközelebb...

- Hogyan használjuk fel ezeket?
- Hogyan áll össze a „szolgáltatásintegráció”?

Stream processing and a network traffic visualization case study

Contributions of Tamás Nádudvari and Gábor Urbanics
(Quanopt Kft.)

Stream processing

■ Stream

- Massive amount of data
- Continuously incoming data to our system

■ Challenges

- Storing entire data is not possible
  - could be terabytes per day
- Near real-time processing is required
  - time-critical data may be concerned
- Multiple asynchronous datasources

Stream processing - algorithms

- Summarization of the stream in some way
  - E.g. look at only a fixed “window” of the stream
    - Keep the most recent n elements, or
    - Keep the elements that arrived within the last t time units
  - Representative sampling the stream
- Filter a stream to eliminate most of the “undesirable” elements
- Approximation algorithms
  - A fast estimation is better than an outdated but exact result
  - Exact calculation may require entire dataset (e.g. median)

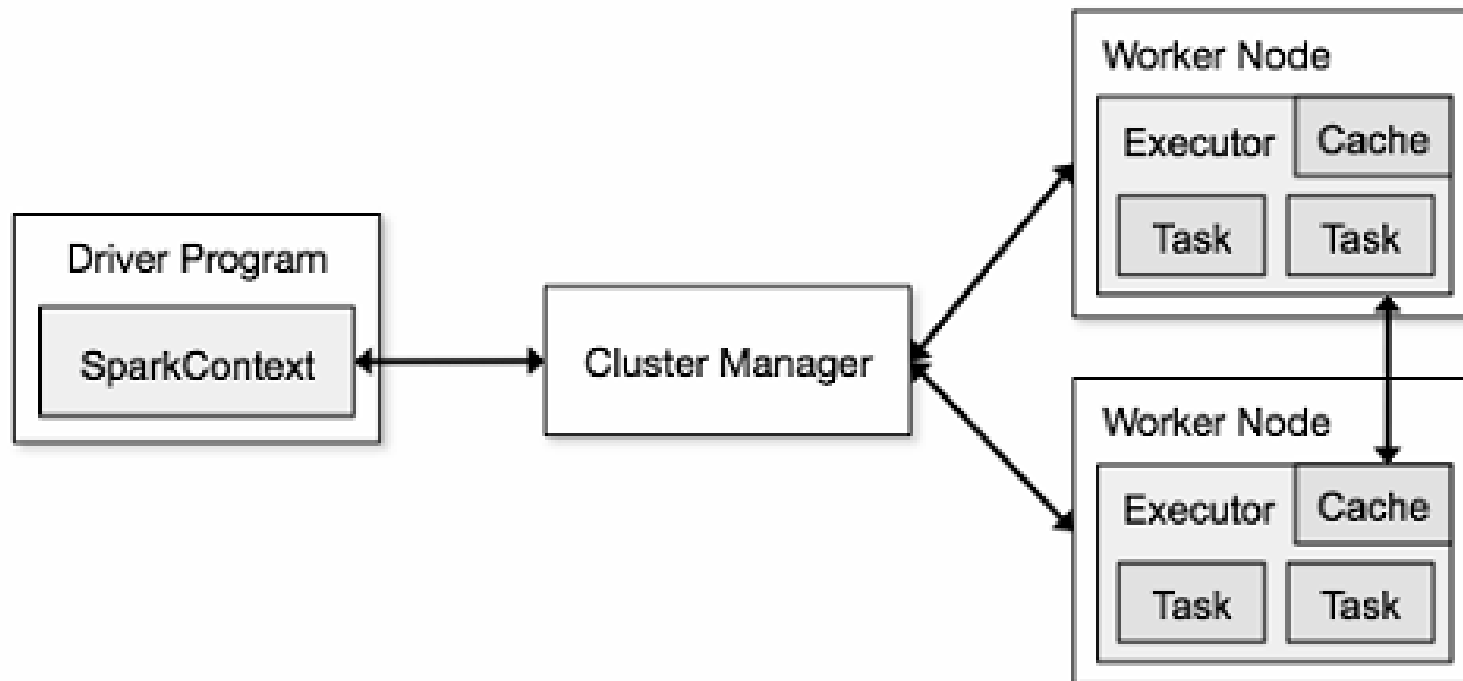
Stream processing

- Examples for stream data
  - Sensors (weather, traffic, geolocation)
  - Images (from surveillance)
  - Internet and web traffic
  - Stock market data
- Examples of stream processing systems
  - IBM InfoSphere Streams
  - Apache S4
  - Apache Storm

Stream processing vs CEP

- CEP
  - Abstract language
  - Typically :situation awareness
  - Rare output
  - Clustering needs work
  - Time&data source
- Common
  - Large amount of data
  - Fast, asynchronous processing
- Stream processing
  - Can use many languages
  - Data processing
  - Heavy amount of output data
  - Built-in support for distributed computing
  - Tuples

Apache Spark

Apache Storm

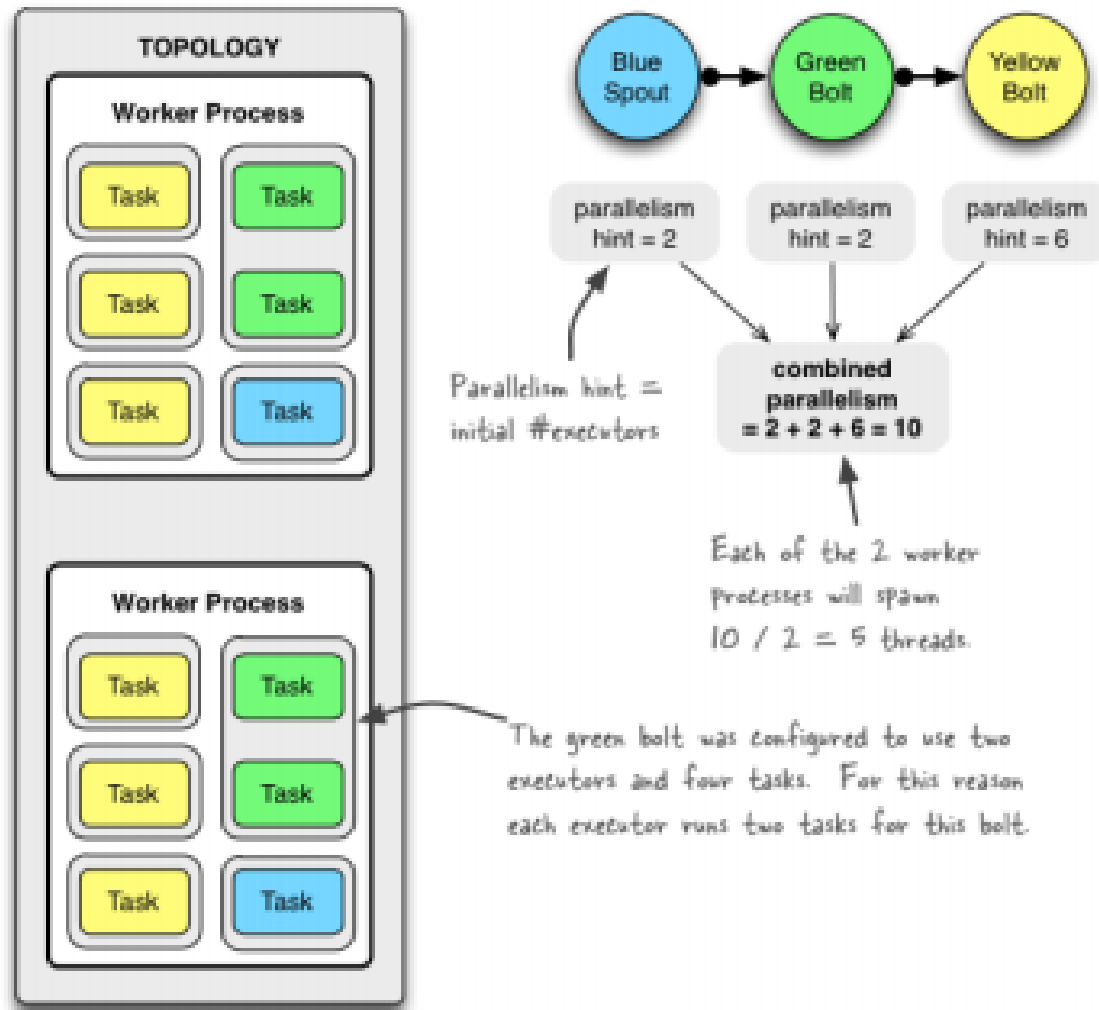
- Distributed, fault-tolerant, real-time computation system for stream processing
  - Written in Java and Clojure
  - A real-life use case: calculating Twitter trending topics
  - Builds on ZeroMQ
- Processing is executed on a cluster of nodes
  - **Nimbus**
    - Distributes application code
    - Assigns tasks to nodes and monitors for failures
    - One instance per cluster (default setup)
  - **Supervisor**
    - Runs the actual processing steps
    - Many instances per cluster

Apache Storm – programming model

- There are three abstractions in Storm
  - **spout**: the source of the streams
  - **bolt**: performs the processing and may emit new streams
  - **topology**
    - A network of interconnected spouts and bolts
    - A connection defines a data flow between a spout and a bolt or between two bolts
- Processing steps
  - The data travels as tuples between the components
  - Storm Application = manipulating streams of tuples

Storm topology

<http://www.michael-noll.com/blog/2012/10/16/understanding-the-parallelism-of-a-storm-topology/>

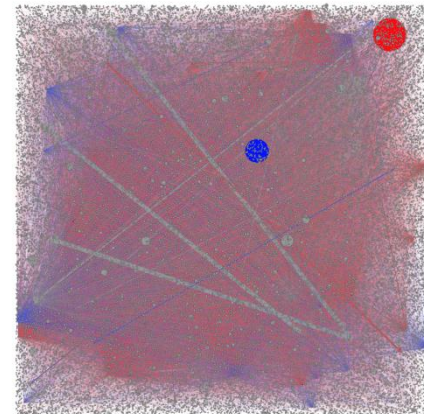
Apache Storm – execution

- **Development time**
  - Definition of the topology
  - Implementation of spouts and bolts
  - Creating a bundle with all the artifacts
- **Runtime**
  - The bundle gets uploaded to Nimbus
  - The topology (including code) is distributed among the nodes
  - The topology is running forever in the cluster
  - Multiple topologies can run simultaneously

Case study

Analysing the hostel internet traffic to calculate the number of on-going connections in a per country manner in the last 3 minutes based on the destination IP address

Final goal: visualisation of the results on a map

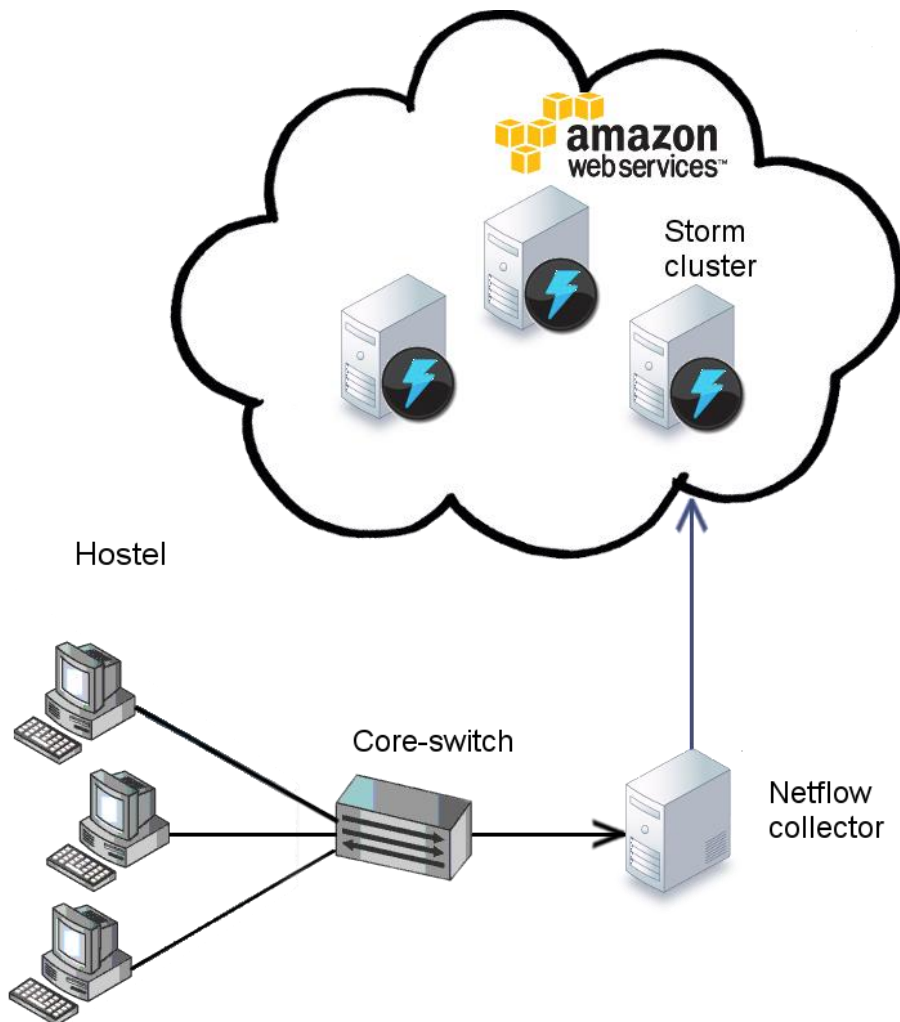
Data source

- The used data in the prototype was a replay of an already recorded netflow file
  - 302914 records were in the chosen netflow file
  - ~4 M records generated per day
- **Netflow**: Cisco standard format which contains information about network connections
  - (src/dst address, start date, number of packets etc.)
- The netflow records are generated by the hostel core-switch from the students internet traffic
- The data was anonymized

Data source

- Using nfdump tool to read the archived netflow file
- Processing the output with a script to create JSON data from the flow records
- Send the JSON data to a pub/sub system
- The pub/sub system will feed the Storm application

Architecture overview

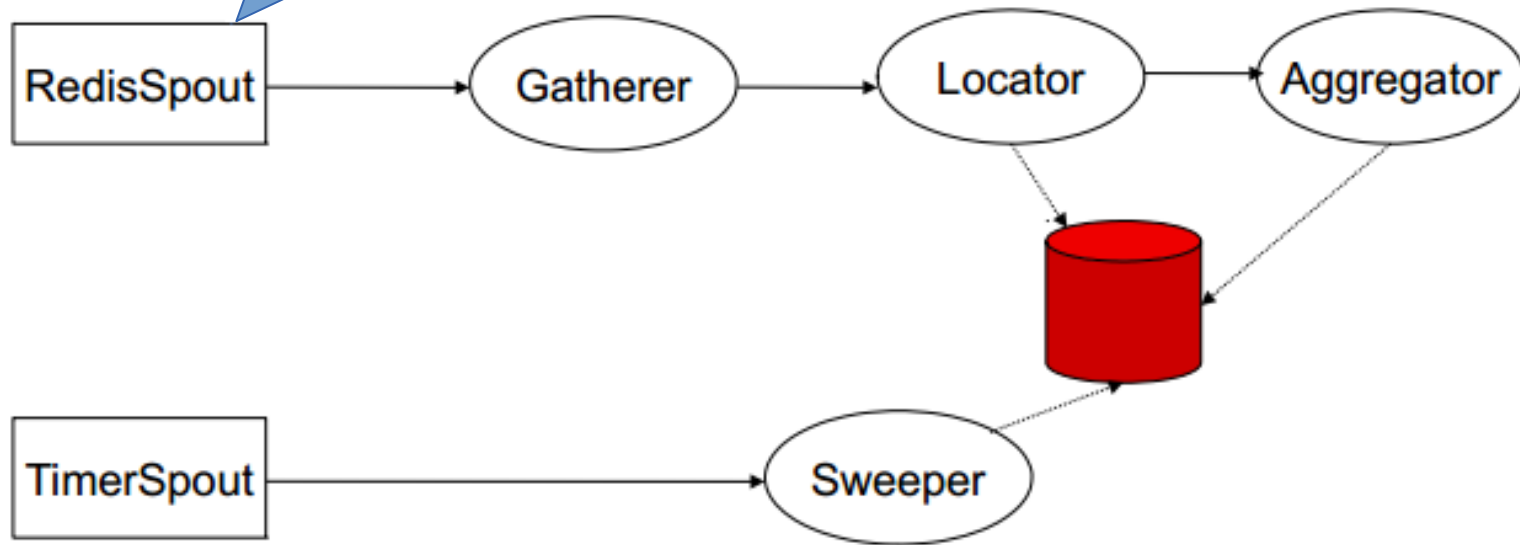
- The netflow collector sends the JSON data to the cluster
- The Storm cluster is deployed on Amazon EC2

Technologies

- **Redis**: simple, key-value based, in-memory database for storing the aggregated data, pub/sub communication, and caching
- Programming languages used
  - **Java**: the default language of Storm
  - **Python**: for testing Storm multilang capabilities, and additional external data processing steps
- **Google Chart API**: drawing map for visualization.

Topology overview

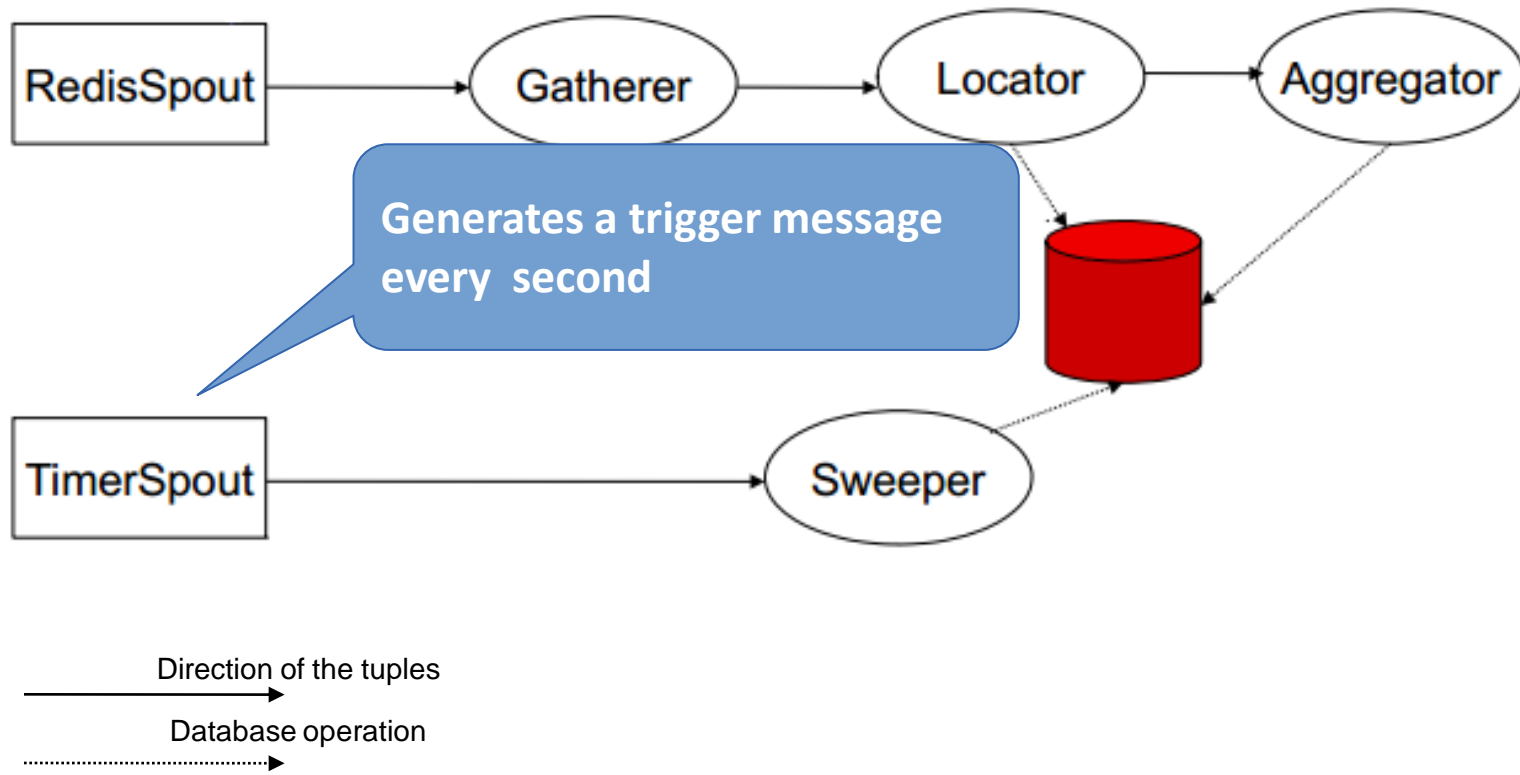
Pull the JSON data to the topology from the Redis pub/sub

Direction of the tuples
→
Database operation
⋯→

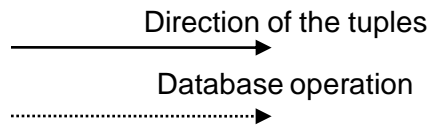
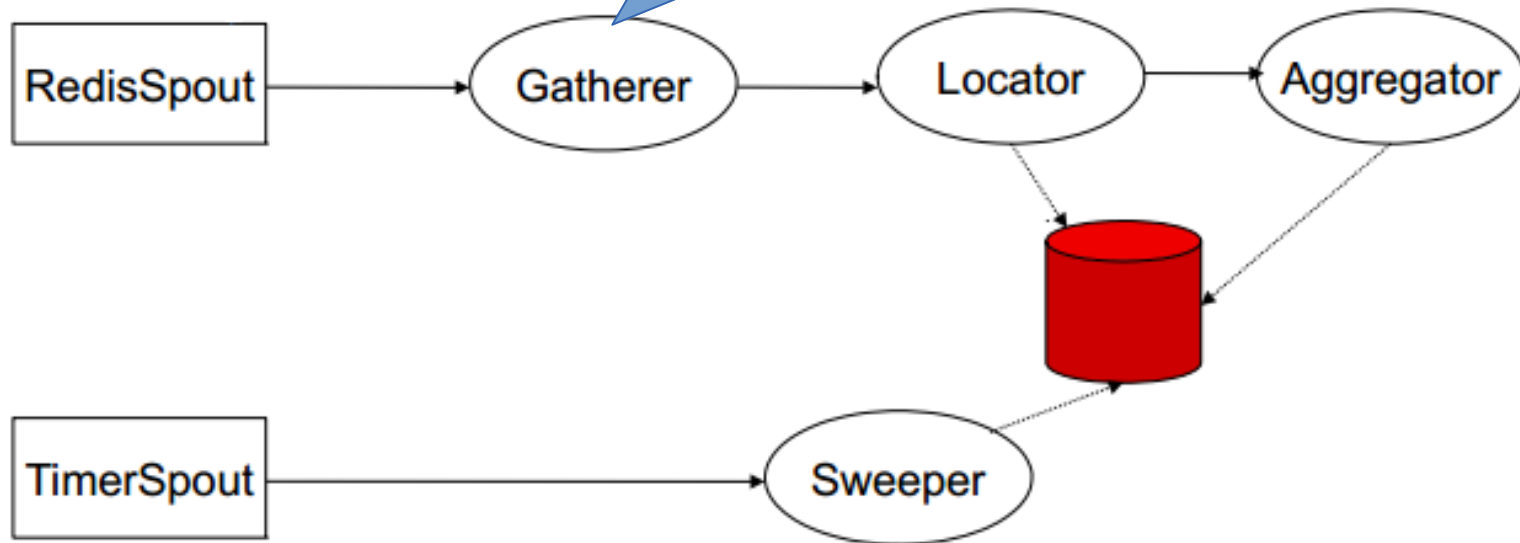

Topology overview

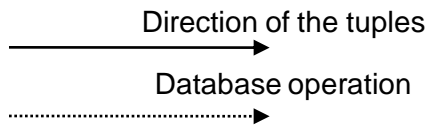
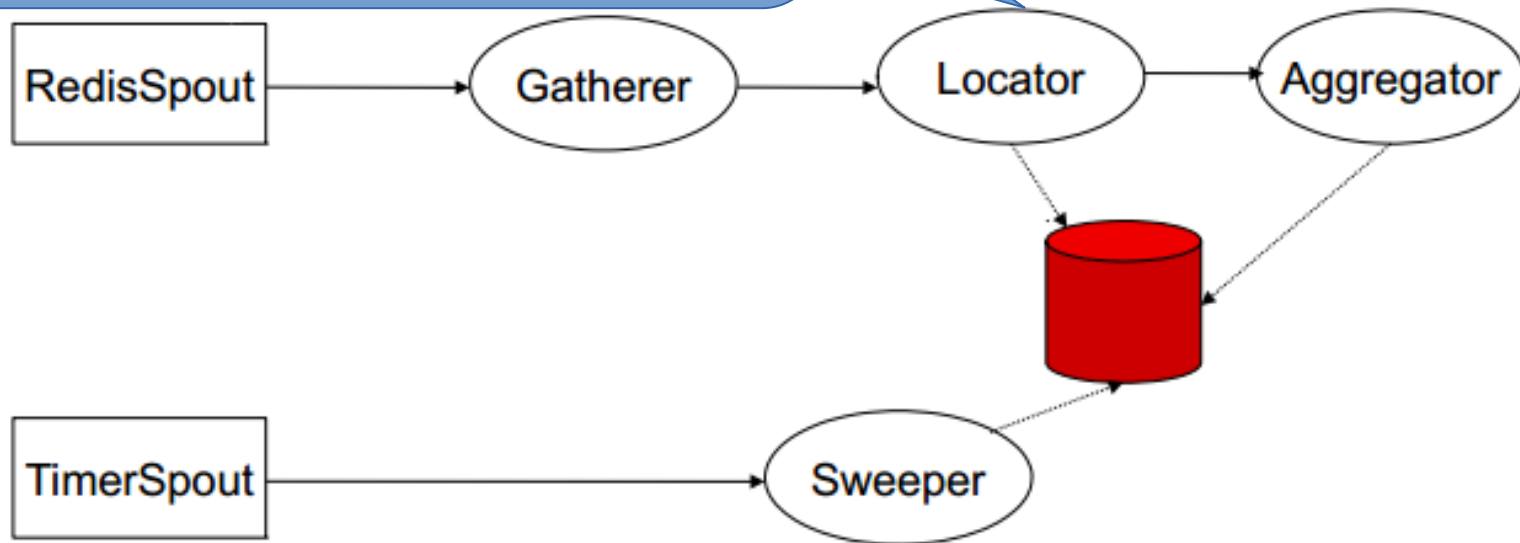
Topology overview

- Converts JSON data
- Output: (destination IP,timestamp) pairs

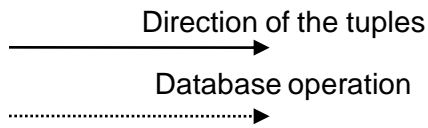
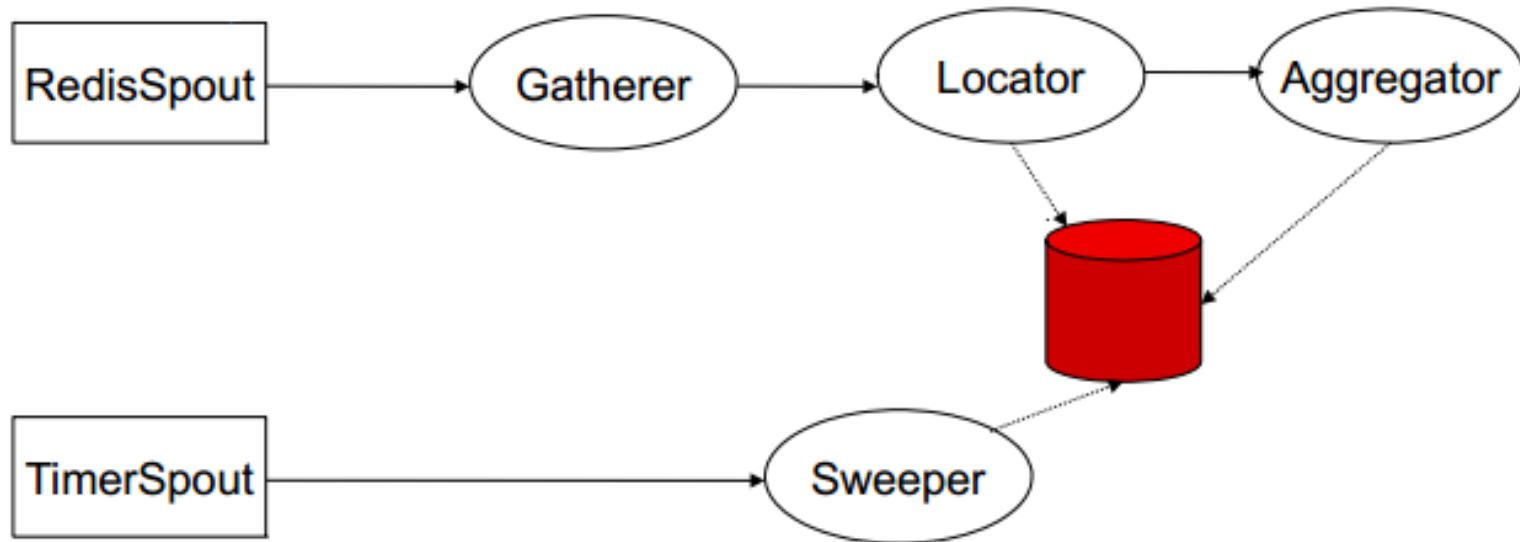
Topology overview

- Assigning countries to the destination IP-s based on a free online database
- Caching them into Redis
- Output: (country, timestamp) pairs

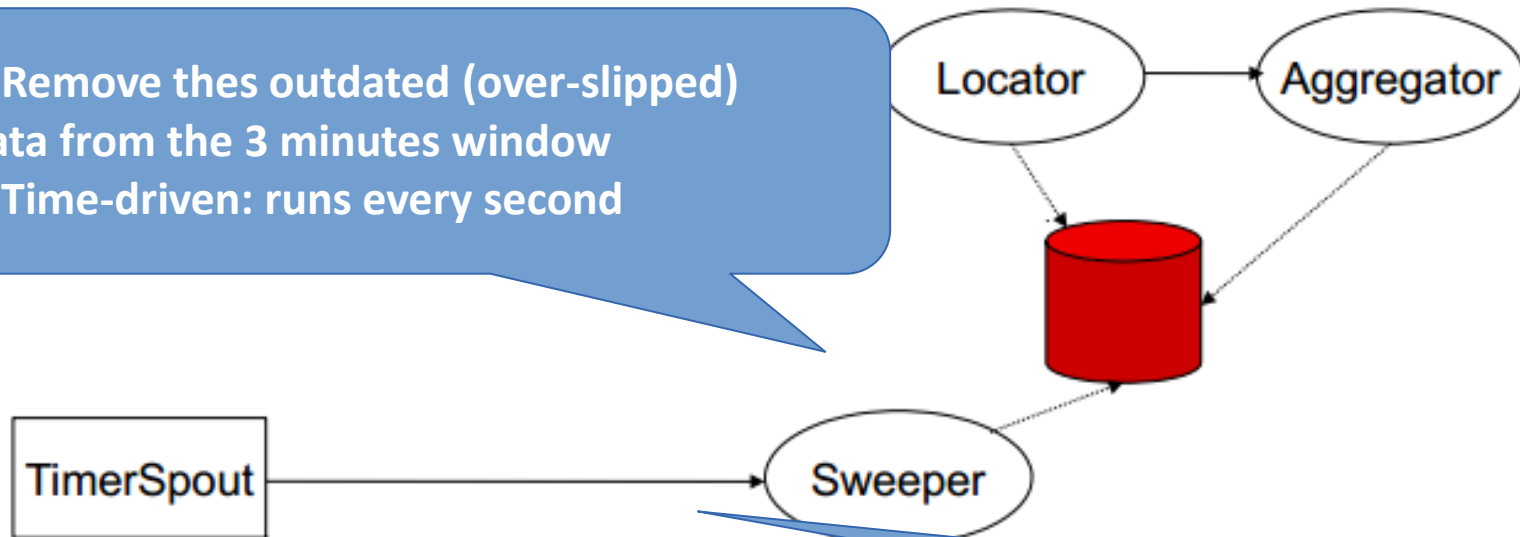
Topology overview

- Aggregating the incoming tuples per second
- Updating the number of connections by country
- Previous results are used upon update

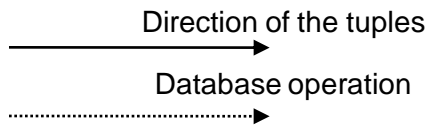

Topology overview

- Remove the outdated (over-slipped) data from the 3 minutes window
- Time-driven: runs every second

Process the dummy tuples generated by TimerSpout per seconds

További referenciák

- <http://pavanz.blogspot.hu/2010/10/messaging-middleware-products.html>
- <http://www.docstoc.com/docs/799743/A-Comparison-of-Middleware-Products>
- <http://userpages.umbc.edu/~dgorin1/451/middleware/middleware.pdf>
- <http://www.b3websolutions.com/article/EAICompetitiveComparison.htm>
- <http://blog.cobia.net/cobiacom/2012/08/02/red-hat-enterprise-middleware-comparison-with-cloud-native-middleware/>
- <http://www.eaipatterns.com/ObserverJmsExample.html>
- <http://www.einfobuzz.com/2012/01/jms-design-considerations.html>
- Storm website: <http://storm.incubator.apache.org/>
- Rajaraman, Leskovec, D. Ullman: Mining of Massive Datasets
- <http://infolab.stanford.edu/~ullman/mmds/book.pdf>